

"Begrebsnøglen til religion - teori og metode" systeme, 2016

Begrebsnøglen til religion

KONVERSION



Når mennesker grundlæggende ændrer deres religiøse ståsted, kaldes det i daglig tale for omvendelse. Inden for religionssociologien kaldes det konversion. En person konverterer måske fra at tilhøre en religion til at tilhøre en anden. Den konverterede person kaldes en konvertit.

Når et menneske gennemgår en konversion, sker der en ændring i personens selvopfattelse og i andres opfattelse af ham eller hende. Personen får en ny identitet og omgås i mange tilfælde andre mennesker end før.

Hvis en person gennemgår en konversion og bliver medlem af en religiøs bevægelse, sker det, at nogle hævder, at konvertitten er blevet hjernevasket. Begre-

bet hjernevask indebærer, at han eller hun er blevet udsat for en bevidst påvirkning fra bevægelsen med det formål at overbevise personen om, at bevægelsens holdninger og idéer er de rigtige. Angiveligt skulle man kunne vaske folks hjerner ved fx at isolere dem fra andre mennesker, lokke dem med omsorg og kærlighed samt påvirke dem fysisk gennem udmattelse, stofmisbrug osv. Hjernevask blev som begreb kendt under Koreakrigen, hvor amerikanske soldater, der var blevet taget til fange af fjenden, stod frem og meget overbevisende lovpriste kommunismen. Det virkede, som om der var tale om hjernevask. Men den foregik vel at mærke også i en krigsfangelejr, hvor soldaterne befandt sig i en stadig frygt for både tortur og at miste deres liv.

Idéen om hjernevask er problematisk ud fra en religionsfaglig synsvinkel. For det første ligger der i begrebet hjernevask, at livsformen og de religiøse idéer i visse bevægelser er underlige og fejlagtige. Det er jo en subjektiv holdning. For det andet ligger der i ordet hjernevask, at konvertitten ikke selv har en holdning til, hvad der sker med ham. For det tredje ligger der også i ordet hjernevask, at der er noget forkert i at få andre mennesker til at ændre holdninger.

Fælles for alle konvertitter er dog, at medlemmerne af gruppen tilpasser sig dens regler og værdier for at blive accepteret og være en del af fællesskabet. I sociologien kaldes det for socialisering. I nogle grupper, fx mindre religiøse bevægelser, kan kravene til medlemmerne om at opføre sig på en bestemt måde være mere omfattende end i andre grupper.

Et særligt træk ved religiøse grupper er, at handlinger og holdninger blandt medlemmerne begrundes religiøst. De er derfor set indefra sande og rigtige – også for konvertitten, så længe han deler den religiøse gruppes verdensopfattelse. Det ses selvfølgelig i visse tilfælde, at ledere i religiøse bevægelser misbruger deres magt over medlemmerne til at opnå personlige fordele. Men dette er igen ikke specielt for religiøse bevægelser, det gælder for alle slags grupper, som mennesker indgår i.

Ny gruppe og ny identitet

Tit bliver konvertittens optagelse i den religiøse gruppe markeret ved et overgangsritual. Men det er som regel blot afslutningen på konversionen, der er en længere proces.

I denne proces betyder det selvfølgelig meget, at konvertitten føler sympati for gruppens religiøse holdninger og ritualer. Men de personlige bånd mellem det nye medlem og gruppens andre medlemmer har også stor betydning.

Det er en grundlæggende opfattelse i sociologien, at vores holdninger bliver præget af de grupper, vi er en del af. Ofte er vores religiøse holdninger præget af, at vi oplever at høre til i en bestemt gruppe. Her føler vi os trygge, og vi får omsorg og opmærksomhed. Til gengæld bekræfter vi os selv og de andre i gruppen i, at gruppens syn på verden er det rigtige. Desuden bekræfter vi hinanden i, at andre gruppers syn på verden er forkerte. Det er en anden måde at vise sin loyalitet på. Medlemskabet af gruppen giver os desuden en identitet.

Det sociale netværks betydning – og religionen

- Sociale netværk opretholder og støtter individets verdenssyn og livstolkning.
- Såvel positivt ved at tilbyde medlemmerne sociale relationer og livstolkninger som negativt ved at bekæmpe konkurrence om medlemmernes loyalitet fra andre sociale grupper.
- Individet føler til gengæld loyalitet imod sit sociale netværk.

En konversion er udtryk for, at konvertitten gradvist udskifter den gruppe, som giver ham religiøse holdninger, identitet og sociale relationer med en anden gruppe. Lewis Rambo har lavet en model for, hvordan denne proces typisk forløber.

1. **Baggrunden.** Det har en betydning for konversionen, hvilken religiøs og social baggrund konvertitten har. Måske befinder han eller hun sig i en kritisk fase i livet.
2. **Den religiøse opfattelse forstyrres.** Konvertittens syn på sig selv og sin religion bliver ændret, enten pludseligt og voldsomt ved fx at blive frustreret over bestemte træk ved religionen eller roligt og gradvist gennem nysgerrighed over for andre religioner.

3. **Søgen.** Konvertitten arbejder aktivt for at finde nye religiøse tanker og grupper, som han eller hun synes er interessante.
4. **Mødet.** Konvertitten møder en eller flere fra den nye religiøse gruppe.
5. **Deltagelse i gruppen.** Konvertitten deltager i gruppens aktiviteter og arbejder på at lære dens tanker og religiøse liv bedre at kende.
6. **Engagement.** Konvertitten bliver formelt en del af gruppen, fx gennem et overgangsritual.
7. **Konversionens konsekvenser.** Den nye religiøse identitet betyder ændringer i konvertittens liv. Ændringerne kan fx komme til udtryk i påklædning, spisevaner, navn og omgangskreds.

Konversionsberetningens retorik

Når mennesker fortæller om deres konversion, er det ofte en meget personlig og følelsesmæssig beretning. Den bærer som regel præg af den religiøse gruppe, som konvertitten nu er en del af. Derfor er det nødvendigt at være kildekritisk over for konversionsberetninger. Konvertitten kan have mange grunde til at fortælle historien på en bestemt måde. Fx kan han vise sin loyalitet over for sin religiøse bevægelse ved at lægge afstand til en anden bevægelse. Han kan fx påstå at være blevet hjernevasket, så bevægelsen, han har forladt, fremstår usympatisk. Der er nemlig tale om konversion, både når et medlem kommer ind i en religiøs gruppe, og når han eller hun forlader gruppen igen.

Et frafaldent medlem har aldrig et helt neutralt forhold til den bevægelse, han eller hun har forladt. Det kan derfor være svært at bruge den slags beretninger til at finde ud af, hvad der er foregået engang i fortiden. Men man kan iagttage, at konvertitter ofte taler om konversionen på bestemte måder. De kan fx lægge vægt på, at omvendelsen var deres egen beslutning, og at den har betydet en stor forandring i deres liv. Tit fortæller konvertitter også, at en række begivenheder i fortiden har været skridt på vejen til den forståelse og indsigt, de har fået nu. De føler, at de er nået frem til de rette værdier i tilværelsen og ser deres liv som en rejse frem mod det mål. Når en konvertit beskriver sin historie på den måde, er der naturligvis en fare for, at han eller hun kommer til at huske tingene anderledes, end de måske oprindeligt var.

Typiske træk i konversionsberetninger

- Valget
- Forandringen
- Begivenheder i fortiden var skridt på vejen til indsigt.

Forskellige former for konversion

Ikke alle konversioner er lige voldsomme. Der kan selvfølgelig være tale om, at en person vælger at forlade en religion for at slutte sig til en helt anden og meget anderledes trosretning – en jøde kan godt gå hen og blive buddhist. Det kaldes en radikal transformation. Men der kan også være tale om, at personen søger tilbage til en religiøs tradition, som han eller hun er vokset op med, men har forladt i en periode. Det kaldes en konsolidering.

Ofte ser man, at en konvertit ser sin tidligere religion som en mindre del af den større sandhed, han nu har fundet. Det kaldes en genbekræftelse. Der kan fx være tale om, at en person er vokset op i en "almindelig" muslimsk familie og som voksen bliver fundamentalist.

Endelig ser man i nogle religiøse grupper en ritualiseret konversion. Det handler om, at der i gruppen er en forventning om, at alle tilhængere før eller siden gennemgår en konversion og på den måde får et religiøst gennembrud. I nogle frikirker taler man om, at man på et tidspunkt bliver "personlig kristen" eller "født på ny". På den måde kan man gennemgå en konversion uden grundlæggende at ændre sin religiøse opfattelse, men alligevel opleve en forandring i forholdet til sin religion.



En kristen dåb.

Fire forskellige former for konversion

- Den radikale transformation
- Konsolidering
- Genbekræftelse
- Ritualiseret konversion.

Øvelser til Konversion

- a. Læs tekst 1, *Hare Krishna er min nye familie* (se side 130).
 - b. Anvend Rambos model til at analysere Caitanyas konversion.
 - c. Hvilken konversionsretorik bliver der brugt i beretningen?
 - d. Hvilken type konversion er der tale om?
 - e. Hvad siger Caitanya om sine sociale netværk før og efter konversionen?
- a. Find x-jv.dk, som tilhører Støttegruppen for tidligere Jehovas Vidner.
 - b. Læs en af beretningerne og lav en liste over de ord, som det frafaldne medlem bruger til at beskrive tiden i Jehovas Vidner. Lav også en liste over de ord, som bliver brugt til at beskrive tiden efter Jehovas Vidner.
 - c. Hvilke former for konversionsretorik bliver der anvendt i beretningen?
 - d. Hvilken type konversion er der tale om?
 - e. Kan I genkende Rambos syv trin i fortællingen?
 - f. Taler konvertitten om, hvilke konsekvenser konversionen har haft for hans eller hendes forhold til sit sociale netværk? Diskuter, om konvertitten har en indefra- eller udefra-vinkel på Jehovas Vidner.

Læs også – Konversion

- Identitetsdannelse og religion (se side 25)
- Religiøse fællesskaber (se side 104)
- Socialisation (se side 120)
- Os-dem (se side 82)